

УДК 376 – 056.36

І.І. Ковальчук
yakovchuk2309@mail.ru

СПІВПРАЦЯ БАТЬКІВ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Kovalchuk I.I. Cooperation of parents of mentally retarded preschool children with pre-school/ I.I. Kovalchuk // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 2.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 107–116

І.І. Ковальчук Співпраця батьків розумово відсталих дітей старшого дошкільного віку з дошкільним навчальним закладом. У статті розглянуто проблему підготовки розумово відсталих дітей старшого дошкільного віку до подальшого навчання у школі засобами дидактичної гри. Акцент уваги перенесено на родинне оточення дитини, на роль і місце батьків у даному процесі. Поради і висновки базуються на опитувальнику А. Варги і В. Століна – дослідженні типів міжособистісних відносин батьків і дітей. Тестування 35 сімей дозволило з'ясувати батьківське відношення до дітей із легким ступенем розумової відсталості. Результати спостережень і аналізу дозволили запропонувати методичні поради і рекомендації, доведені батькам на лекціях, практичних заняттях, через інтернет, які передбачали підвищення їх освітнього рівня. Підготовка дітей і батьків до навчання у школі – домінуюча ідея статті. Безперервність процесу навчання є передумовою успіху: батьки (родинне оточення) у домашніх умовах виконують роль вчителя. Відомо, що основним засобом розвитку пізнавальної діяльності обрано дидактичні ігри. Свідомо пропонуються навчальні ігри, орієнтовані на соціалізацію та самообслуговування розумово відсталих дітей. Успіх залежить від злагодженості у роботі дошкільного навчального закладу і батьків, який базується на єдиних вимогах із урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини. Навчити дитину гратися – навчити дотримуватися певних правил. Це пов'язано із здатністю дитини регулювати свою поведінку, підпорядковувати свої дії та вчинки усвідомленій необхідності – “потрібно”, “не потрібно”, “можна”, “не можна”. Ініціатива у грі повинна належати дорослій людині. Під час гри важливо стежити за послідовністю дій дитини. Потрібно постійно зважати на відсутню активність у таких дітей і слідкувати за дотриманням заданих правил гри. Таким чином, навчити дитину грати за правилами дає можливість

самій дитині регулювати свою поведінку.Інтелектуальний розвиток розумово відсталої старшого дошкільного віку, її успіх у подальшому житті залежить від бажання і можливостей батьків вчитися і бути достойними вчителями своїх вихованців.

Ключові слова:співпраця батьків, розумово відсталі діти, старший дошкільний вік.

Ковальчук И.И.Сотрудничество родителей умственно отсталых детей старшего дошкольного возраста с дошкольным учебным заведением. В предлагаемой статье предпринята очередная попытка описать процесс подготовки умственно отсталого ребенка старшего дошкольного возраста к обучению в школе средствами дидактической игры. Акцент внимания перенесен на роль семейного окружения ребенка в этом процессе. Основной лейтмотив – преемственность и непрерывность всех уровней образования. На существующую проблему готовности родителей сотрудничать с коллективом дошкольного учебного заведения предложено взглянуть со стороны статуса родителей (их материальная сторона, уровень образования и культуры, семейные ценности и т.д.). Теоретические выводы основаны и подкреплены практическими изысканиями. Для изучения типов межличностных отношений родителей и детей использован тест-опросник А. Варги и В. Столина, что позволило выявить типы родительского отношения к детям с легкой степенью умственной отсталости. Это дало возможность “вторгнуться” во внутренний мир семьи, где воспитывается такой ребенок. На основе этих данных сформированы и предложены методические рекомендации родителям, донесенные до их ведома на лекциях, практических занятиях, через интернет, направленные на повышение их образовательного и воспитательного уровня. Цель работы – подготовка детей к школе – влечет за собой обязательное участие родителей в этом процессе. Во внеурочное время роль учителя выполняют родители. В этом сложном образовательном процессе дидактическая игра выступает основным средством познавательной деятельности. Обращено внимание на выбор дидактических игр, на отбор дидактического материала. Сознательно предлагаются обучающие игры, направленные на социализацию и самообслуживание ребенка. Подчеркнуто, что залог успеха кроется в слаженной работе дошкольного учреждения и родительского окружения, базирующийся на единых требованиях с учетом индивидуальных особенностей каждого ребенка. Становится вполне понятным, для того, чтобы ребенок развивался, его нужно научить играть, а игра – это умение придерживаться правил, которые влекут за собой возможности самого ребенка регулировать свое поведение. Заключительным аккордом статьи является утверждение, что развитие ребенка, формирование его личностных особенностей, его

успешная будущая жизнь зависит только от желания родителей учиться и быть достойным учителем своего воспитанника.

Ключевые слова:сотрудничество родителей, умственно отсталые дети, старший дошкольный возраст.

Актуальним на сучасному етапі розвитку освіти в Україні виступає питання ранньої діагностики дітей з порушеннями психофізичного розвитку та корекційна робота з ними. Останнім часом, частка дітей, які мають порушення психофізичного розвитку, коливається у межах 10,9 % – 11,4 %, тому, на жаль, відсутність єдиного загальнодержавного банку даних дітей з порушеннями психофізичного розвитку перешкоджає вирішенню питання про охоплення їх освітою. Це ускладнюється ще й тим, що, враховуючи вимоги законодавства про право даної категорії дітей на конфіденційність інформації особистого характеру, іноді батьки, які виховують таких дітей, не повідомляють керівників навчальних закладів про їх статус і потреби. Це зумовлює розбіжності між статистичними даними про чисельність дітей-інвалідів і, як наслідок, такі діти не отримують необхідної допомоги.

Корекційна робота із розумово відсталими дітьми старшого дошкільного віку вимагає специфічного ставлення до них державних органів, навчальних закладів, родинного оточення.

Дослідження ролі сучасної родини в процесі інтелектуального розвитку розумово відсталих дітей ускладнилося у зв'язку із політичними, соціально-економічними змінами, що відбуваються в державі останнім часом і реально позначаються на життєдіяльності сім'ї. Постійна завантаженість батьків, незнання особливостей виховання і навчання розумово відсталих дітей формалізують стосунки між дорослими та дітьми, зумовлюють непослідовність і несистематичність родинних впливів на розвиток такої дитини.

Загальновідомо, що саме в сім'ї дитина засвоює систему соціально значущих знань, умінь і навичок, апробує їх на практиці. Сім'я, що виховує розумово відсталу дитину, починає виконувати додаткові функції, які завизначенням Д. Зайцева, є специфічними: абілітаційно-реабілітаційна (відновлення психофізичного й соціального статусу дитини, включення її в соціальне середовище); корекційна (виправлення або послаблення відхилень психофізичного розвитку дитини); компенсаторна (допомога дитині у заміщенні порушених функцій відносно збереженими) (Д. Зайцев, с. 76). Важливість цього висновку полягає в тому, що головним завданням сім'ї, яка виховує розумово відсталу дитину, є те, що батьки мають допомогти дитині соціалізуватися у нових умовах – підготуватися до навчання у школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, що стосуються різних аспектів взаємодії корекційних педагогів із сім'ями дітей із

порушеннями розумового розвитку, є предметом наукових інтересів українських та зарубіжних дослідників, а також педагогів-практиків: надання батькам психолого-педагогічних знань та підтримки (Л. Борщевська, М. Беляєва, Л. Вавіна, В. Засенко, І. Іванова, А. Колупаєва, Р. Кравченко, О. Літовченко, І. Левченко, І. Мамайчук, С. Миронова, Т. Скрипник, М. Супрун, В. Ткачова та ін.); соціально-педагогічна робота з родинним оточенням дітей (Т. Єжова, М. Селігман та ін.).

Мета статті полягає у тому, що процес інтелектуального розвитку дітей із розумовою відсталістю оптимізується за умови використання дидактичної гри батьками в домашніх умовах. Застосування дидактичних ігор вдома спрямоване на підвищення батьківського потенціалу та навичок задоволення потреб розумово відсталих дітей у старшому дошкільному віці.

У процесі експериментального дослідження ми зосередили свою увагу на проблемі готовності батьків та родинного оточення до співпраці з колективом дошкільних навчальних закладів.

Результати наших експериментів у дошкільних закладах (№ 3, м. Кам'янець-Подільський; № 25, № 45, м. Хмельницький; обласний багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр, м. Заліщики Тернопільської області) довели необхідність регулярних, цілеспрямованих занять як із дітьми, так і з батьками (родинним оточенням). Досягти позитивного результату можливо лише за допомогою організації додаткових домашніх завдань. Така постановка питання вимагала конкретних методичних рекомендацій для батьків.

Найбільша проблема, яка постала перед нами, полягала у переконанні членів сім'ї, які виховують розумово відсталу дитину, що інтенсивні заняття повинні стати цілеспрямованою грою і цілеспрямованим навчанням. Таким чином, усі речі домашнього вжитку постають як своєрідні навчальні предмети, які надають впевненості дітям із розумовою відсталістю орієнтуватися у навколишньому середовищі.

Робота з батьками включала різні форми:

- лекції-дискусії (групова форма);
- практичні заняття-бесіди (індивідуальна форма);
- постійні консультації у телефонному режимі;
- Skype-конференції.

При груповій формі роботи з батьками тематика лекцій добиралась з урахуванням конкретних потреб сім'ї та контингенту дітей. Докладали зусиль, щоб теоретичний матеріал був змістовним, з методичними порадами. Оптимальна тривалість лекції – 20-30 хвилин (С. Миронова, с. 160); теоретичний виклад матеріалу завжди закінчувався жвавою дискусією. Після спілкування із батьками, враховуючи їхні побажання, було запропоновано цикл лекцій такого змісту: “Особливості навчання і виховання розумово відсталих дітей”, “Підготовка дітей старшого дошкільного віку із вадами інтелекту до

навчання у школі”, “Виховання дітей у навчальному закладі та у родинному оточенні”, “Дидактична гра як засіб інтелектуального розвитку дітей”, “Методика проведення дидактичних ігор із розумово відсталими дітьми старшого дошкільного віку”.

Під час індивідуальної форми співпраці ми навчали батьків окремим прийомом виховання дитини – закріплення навичок, отриманих на заняттях у дошкільному закладі. Важливим у роботі з родинним оточенням є не тільки слово, а й практика. Для цього ми використовували спеціальні підходи і методи, а саме: демонстрація прийомів роботи з дитиною безпосередньо під час корекційного заняття; перегляд відеозаписів із заняттями та їх аналіз; участь батьків у проведенні дидактичних ігор у навчальному закладі. Предметом подальшої дискусії було обговорення індивідуальних досягнень дитини та її успіхів; надання конкретних рекомендацій родичам дитини у виконанні домашніх завдань.

У процесі проведення практичних занять-бесід ми залучали батьків брати участь в окремих епізодах заняття: педагог-дефектолог позиціонував себе з дитиною як нероздільне ціле, а батьки займали позицію партнера під час гри. У подальшому батьки і педагог мінялися своїми ролями. Дієвою була пропозиція батькам самостійно закінчити завдання вдома, розпочате у навчальному закладі, що забезпечувало безперервність навчального процесу.

Побудувати відносини між дошкільним навчальним закладом і батьками, які виховують розумово відсталіх дітей, доволі важко. Часто батьки таких дітей не визнавали саме існування психофізичної вади, виправдовуючи її недоліки і, як результат, виникали непорозуміння і конфлікти. Від цього, упершу чергу, страждала дитина, позбавлена відповідного лікування та виховання.

Обов’язковим було залучення до роботи команди фахівців, які супроводжували батьків, мінімізуючи їх депресивний стан та тривожність за майбутнє своїх дітей, кваліфіковано відповідали на запитання: чи зможуть їхні діти подальшому навчатися в масовій школі; чи можливо оминати спеціальну школу, яка, зазвичай, знаходиться в іншій місцевості, тощо.

Попередній збір інформації про дошкільників та їх родинне оточення дав можливість скласти загальну характеристику їхніх взаємовідносин. Статистика і наші спостереження сходяться в одному, що більшість сімей, які виховують розумово відсталу дитину, є соціально проблемними, а саме: матеріально незабезпеченими, неповними, асоціальними (які залежні від алкоголю та наркотичних засобів). Негативними факторами у вихованні дітей із розумовою відсталістю, як ми переконалися, є, як правило, середній рівень освіти батьків, їх низький рівень загальної культури, а також багатодітність.

У зв’язку із зазначеним, на перший план, виступає вивчення психолого-педагогічного клімату сім’ї та батьківських установок по

відношенню до дітей. Це дозволяє з'ясувати тип міжособистісних відносин, які існують в сім'ї між батьками та дітьми. Особливості відносин родинного оточення до дитини і стиль виховання можуть бути причиною порушень в подальшій поведінці та розвитку дитини.

Ми поставили за мету з'ясувати різні типи батьківського відношення до дітей старшого дошкільного віку, які мають легку ступінь розумової відсталості. Основою нашого аналізу був опитувальник А. Варги та В. Століна, який і дав можливість з'ясувати типи батьківських відносин до дітей. Згідно першоджерела, текст опитувальника складався із 61 ствердження (Л. Шипіцина, с. 385). Метод тестування було проведено на основі письмового звіту батьків на спеціальних бланках для реєстрації відповідей, які не передбачали оцінювання “правильно” чи “неправильно”. Тестові відповіді, насамперед, передбачали детальний інструктаж батьків про порядок і правила роботи.

Аналіз отриманих результатів (у полі зору обстеження було 35 сімей, які погодилися на співпрацю) дозволив нам виявити типи батьківських відносин до розумово відсталих дітей.

До першої групи (найбільшої у відсотковому відношенні – 38,4) ми віднесли відповіді батьків, які “авторитарно” вимагали від дитини досягнення успіхів, і намагалися у всьому нав'язати дитині свою волю. Така надмірна опіка, як відомо, була викликана постійною тривогою непристосованості дитини до життя.

У другій групі сімей домінувала “інфантилізація” дитини (26,3%). Батьки прагнули оберегти дитину від травмуючих життєвих проблем: такій дитині батьки недовіряють і суворо контролюють всі її дії.

Третя група сімей (18 % від загалу) підпадає під графу “емоційне відторгнення” (неприйняття) дитини як “маленької невдахи” у житті, яка у майбутньому не досягне успіхів, бо немає ніяких здібностей.

Четверта група батьків (10,4 %) характеризувала відносини з дитиною як “симбіотичні”: надмірна опіка викликана тривогою про неможливість вихованця пристосуватися до життя.

До п'ятої групи (6,9 %) було зараховані батьки, які спроможні бачити дитину як “соціально бажаний суб'єкт”: прийняття дитини такою, якою вона є; повага і розуміння всіх її дій; віра у майбутню можливість навчатися.

Результати роботи із 35 сім'ями, які виховують дітей із легким ступенем розумової відсталості, дали можливість охарактеризувати ставлення батьків до дітей як систему різноманітних почуттів, поведінкових стереотипів, що практикуються у родинному спілкуванні.

Вади інтелекту дитини ускладнюють ставлення батьків до дітей:

- батьки йдуть шляхом гіперопіки;
- інфантилізації;

- емоційного неприйняття дитини як “невдахи”;
- симбіозу з дитиною;
- розуміння дитини як соціально бажаного суб’єкту.

Діагностика психологічного клімату в сім’ї та взаємин батьків із дітьми дозволяє виявити тип виховання, дає можливість прогнозувати вплив тих чи інших моделей виховання на психічний і особистісний розвиток дитини, оцінити, наскільки сприятливою є існуюча в сім’ї система взаємин батьків і дітей.

Важливим є і зворотній процес – суб’єктивне сприйняття дитиною своєї сім’ї, що дозволяє виявити ті взаємини, які викликають тривогу у самої дитини, її місце і роль у родинному середовищі.

Одним із основних засобів розвитку пізнавальної діяльності всіх дітей, зокрема, розумово відсталих дітей старшого дошкільного віку, є дидактична гра. Це означає, що всі заняття таких дітей проводяться у формі гри, яка є цікавою і доступною, і яка дозволяє дошкільникам краще засвоювати навчальний матеріал. Для проведення подібних ігор використовуємо спеціальний дидактичний матеріал, іграшки, предмети домашнього вжитку тощо. Основна вимога – викликати інтерес дітей до бажання грати, а через гру вчитися – знайомитися з властивостями і якостями предметів, отримуючи знання про навколишній світ, вчитися рахувати, закріплювати навички самостійності та самообслуговування і, таким чином, розвивати спостережливість, увагу, пам’ять, мислення, мовлення. Основною вимогою є те, що дидактичні ігри доцільно проводити впродовж усього дня – у навчальному закладі та поза ним. Зрозуміло, що кожна гра базується на певних правилах. Таким чином, підбирати ігри потрібно з урахуванням можливостей дитини – від найпростіших до складних. Постійно зважаючи на низьку активність або її відсутність у розумово відсталих дошкільників, ініціатором гри повинні виступати дорослі.

Результатом систематичних контактів із батьками стали запропоновані нами методичні рекомендації щодо проведення навчальних ігор, які стали основою організації занять вдома:

- всі діти повинні і можуть вчитися, і найкращим засобом є дидактична гра;
- вибрати дидактичні ігри, які добре знайомі дитині і передбачають кінцевий успіх;
- послідовність занять залежить від багатьох факторів: фіксований час проведення ігор; постійне приміщення тощо;
- обов’язкове повторення вивчених ігрових моментів через певний проміжок часу;
- використання буденних ситуацій у повсякденному навчанні;
- дидактичні ігри повинні супроводжуватися створенням ситуації успіху (найменше досягнення дитини повинно бути схвалене);

- процес гри має бути короткотривалим, але з частими повторами;

- бажано заохочувати до гри членів родини (братів, сестер).

Серед безлічі дидактичних ігор ми свідомо підбирали такі, які формували у дитини знання про навколишній світ, і були спрямовані на соціалізацію та самообслуговування розумово відсталої дитини. Пам'ятаючи про безперервність навчального процесу, у запропонованих іграх ми ставили за мету тримати батьків і дітей у ситуації "постійного навчання": дорога додому (закріплення вивчених на заняттях правил дорожнього руху, назв кольорів, форми предметів тощо); орієнтування на місцевості (де знаходиться наш будинок, дитячий садок, магазин, ігровий майданчик тощо); домашні умови (на кухні, у ванній кімнаті, допоміжних приміщеннях, сімейна вечеря тощо); підготовка до сну (гігієнічні вправи).

Підсумовуючи сказане, ми підкреслюємо, що найважливішим засобом інтелектуального розвитку розумово відсталої дитини є дидактична гра, яка здатна заохотити і підкорити дитину різним вимогам і дотриманню відповідних правил. Така гра є серйозним підґрунтям для формування колективної діяльності дітей як у дошкільному закладі, так і в домашніх умовах. Цінним є те, що гра формує вміння жити і співпрацювати в колективі, а це ті якості, без яких неможливе подальше навчання у школі.

Наголошуємо на тому, що успішна реалізація завдань із інтелектуального розвитку дітей залежить від того, наскільки ці вимоги сприймаються батьками, наскільки вони є значущими, життєдіяльними в родині. Необхідно дотримуватися єдиних вимог до дитини у сім'ї та дошкільному закладі. Єдність гри і навчання, зв'язок із громадськістю, співробітництво батьків і дошкільного навчального закладу – запорука успіху у досягненні результатів.

Розвиток дитини, її соціалізація, її формування як особистості, її успішне майбутнє навчання у школі в основному залежить від батьків, а для цього потрібно докладати багато зусиль для отримання бажаного результату. Не повинно бути тиску на дитину, із розумінням ставитися до того, що така дитина не завжди може досягти такого рівня виконання завдання, якого досягають її однолітки. Кожна дитина – окремий світ, індивідуальність.

Результати нашої роботи отримали схвальні відгуки вихователів обраних нами дошкільних навчальних закладів, ми вийшли на конкретне порозуміння у роботі з батьками дітей, домовилися про майбутню взаємодопомогу та співпрацю.

Перспектива розв'язання питання інтелектуального розвитку розумово відсталої дитини старшого дошкільного віку в подальшому потребує уваги з боку теоретиків і практиків, зацікавлених у вирішенні питання навчання і виховання даної категорії дітей, а також подальшої соціальної адаптації.

Список використаних джерел

Дефектологічний словник: навчальний посібник: / За редакцією В.І. Бондаря, В.М. Синьова. – К.: «МП Леся», 2011. – 528 с.**Зайцев Д.В.** Социальная интеграция детей-инвалидов в современной России / Д.В. Зайцев. – Саратов: Научная книга, 2003. – 253 с.**Миронова С.П.** Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с.**Сак Т.В.** Особлива дитина: Від народження до 6 років: Поради батькам / Т.В. Сак. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 144с.**Шипицына Л.М.** «Необучаемый» ребенок в семье и обществе. Социализация детей с нарушениями интеллекта / Л.М. Шипицына. – 2-е изд., перераб. и дополн. – СПб.: Речь, 2005. – 477 с.

Spysokvykorystanyhdzerel

Defektolohichnyi slovnyk: navchalnyi posibnyk: / Za redaktsiieiu V.I. Bondaria, V.M. Synova. – K.: «MPLesia», 2011. – 528 s.**ZaitsevD.V.** Sotsyalnaia intehratsia detei-invalidov v sovremennoi Rossii / D.V. Zaitsev. – Saratov: Nauchnaiakniga, 2003. – 253 s. **Myronova S.P.** Metodyka korektsiinoi roboty pry porushenniakh piznavalnoi diialnosti: pidruchnyk / S.P. Myronova. – Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiiienka, 2014. – 260 s. **Sak T.V.** Osoblyva dytyna: vid narodzhennia do 6 rokiv: Porady batkam / T.V. Sak. – K.: LiteraLTD, 2008. – 144 s. **Shipitsina L.M.** «Neobuchaiemyi» rebenok v semie i obschestve. Sotsializatsiia detei s narusheniyami intellekta / L.M. Shipitsina. – 2-e izd.,pererab. idopoln. – SPb.: Rech, 2005. – 477 s.

I.I. Kovalchuk. Cooperation of parents of mentally retarded preschool children with pre-school.The article deals with the problem of training preschool children with impaired intelligence to further schooling means of didactic game.The focus of attention shifted to the family environment of the child, the role and place of the parents in the process.Tips and conclusions bases on the questionnaire A. Varga and V. Stolin – study the types of interpersonal relationships of parents and children.Testing allowed 35 families find parental relation to children with mild mental retardation.Observations and analysis methodology allowed to offer advice and recommendations parents brought in lectures, workshops, via the internet, which provided increase their educational level. The dominant idea of the article: preparing children and parents to learn in school. The continuity of the learning process is a precondition success: parents (family environment) at home act as teachers. The primary means of learning of selected didactic game. Consciously offers educational games focused on socialization and self mentally retarded children.Success depends on coherence in the preschool educational institution and parents based on common requirements, taking into account the individual characteristics of each child.Teach a child to play – a train to follow certain rules. This is due to the ability of the child to

regulate their behavior, to subordinate their action and deeds perceived need: “should”, “not required”, “could”, “impossible”. The initiative in the game must be played by an adult. During the game it is important to follow the sequence of actions of the child. We must always consider the missing activity of children and enforce defined rules. Thus, to teach a child to play by the rules makes it possible. The intellectual development of mentally retarded child under school age, her success later in life depend on the willingness and capacity of parents to learn and qualify teachers of their children.

Key words: cooperation of parents, mentally retarded children, preschool age.

Received 24.04.2015

Reviewed 125.05.2015

Accepted 15.06.2015

УДК 376.1-056.26:316.61

О.В. Колишкін
kolyshkin_av@mail.ru

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА ГАЛУЗЬ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Kolyshkin A.V. Social rehabilitation as an important branch of social integration of individuals with disabilities / A.V. Kolyshkin // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 2.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 116–127

О.В. Колишкін. Соціальна реабілітація як важлива галузь соціалізації осіб з обмеженими можливостями. У статті визначаються сучасні підходи до впровадження процесу соціальної реабілітації осіб з обмеженими можливостями. Увага акцентується на подоланні негативних тенденцій в підготовці названої категорії осіб до інтеграції в суспільство, потребі розробки нових теоретичних підходів до їх навчання, виховання та організації всієї життєдіяльності, які витікають із глибокого аналізу сучасних проблем корекційної освіти як у нашій країні, так і за кордоном. Причому це завдання повинне розв’язуватися з урахуванням всього комплексу медичних, педагогічних, економічних, соціальних, соціально-психологічних та інших проблем, які стосуються